

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Заступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)

СОЦІАЛЬНА І КУЛЬТУРНА АНТРОПОЛОГІЯ
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	028 Менеджмент соціокультурної діяльності
Освітній рівень	другий (магістерський)
Освітня програма	Подієвий менеджмент

Вид дисципліни	базова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Завідувач кафедри філософії та політології

Кузь О. М.

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри філософії та політології
Протокол № 1 від 27.08.2018 р.

Розробники:

Кузь О. М., д.ф.н., проф. кафедри філософії та політології,
Потоцька Ю.І., к.ф.н., доц. кафедри філософії та політології.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна "Соціальна і культурна антропологія" є базовою навчальною дисципліною циклу професійної підготовки студентів усіх галузей знань другого (магістерського) рівня.

Навчальна дисципліна «Соціальна і культурна антропологія» спрямована на збагачення й розширення гуманітарної підготовки студентів, формування творчої активності майбутніх фахівців. Вона розглядає людину в соціокультурному просторі, динаміку розвитку культури від виникнення людського суспільства до сучасності. Вивчення даної дисципліни має сприяти формуванню світогляду студентів, допомагати розвитку їх моральних та естетичних почуттів, духовного світу, а отже, забезпечити орієнтацію особистості в системі культурних цінностей та норм.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є специфіка становлення та існування людини у соціокультурній площині.

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування у студентів загальнокультурних компетентностей у вигляді системи світоглядних знань про культуру як специфічний та унікальний феномен духовного життя, її роль у формуванні особистості й розвитку суспільства.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни "Соціальна і культурна антропологія" є усвідомлення специфіки становлення та існування особистості у соціокультурному середовищі; набуття вмінь та навичок самостійного визначення лінії особистої поведінки в умовах розмаїття культур; вивчення сучасних тенденцій трансформацій як в українській, так і світовій культурі.

Курс	1М	
Семестр	2	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	20
	семінарські	20
Самостійна робота		110
Форма підсумкового контролю	іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Культурна політика	-

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність до розуміння концептуально-теоретичних засад соціальної та культурної антропології	РН2. Здатність критичного усвідомлення специфічності та взаємозв'язку між культурними, соціальними та економічними процесами
Здатність до розуміння соціокультурних факторів становлення особистості та її світогляду	РН9. Аргументувати власну точку зору в дискусії на основі етичних міркувань, соціально відповідально
Здатність до усвідомлення базових засад соціально-культурного буття, засвоєння моральних цінностей, формування етично орієнтованої духовної особистості	РН11. Виявляти здатність до саморозвитку, навчання впродовж всього життя та ефективного самоменеджменту

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Людина у просторі культури

Тема 1. Специфіка культурологічного знання. Сутність культури та її походження

Концепції походження культури. Культура й природа. "Надмірність культури". Функціональність символічних культурних форм та явищ. Культурологія як інтегративне знання. Культурологія та філософія культури. Категорії культурології. Методи культурологічного дослідження. Системний підхід у культурології. Форми культури. Проблеми виникнення людської культури. Концепція ігрового генезису культури. Поняття "осьового часу" у культурології. Індивідуальна культура. Культура як результат творчості. Цінності як найважливіші компоненти людської культури. Історичні етапи теоретичного обміркування культури. Структура та функції культури.

Тема 2. Особистість у світі культури

Етимологія поняття «особистість». Історико-культурні типи особистості.

Сучасні дослідження особистості у культурології. Головні складові розвитку людини: індивідуалізація, персоналізація, соціалізація, інкультурація.

Культура та особистість. Реалізація особистості у взаємодії з культурою. Стратегії антропоцентризму, гуманізму. Поняття про автономію суб'єкту. Концепція «смерті суб'єкту» (М. Фуко, Р. Барт, Ж. Дельоз).

Тема 3. Культура. Контркультура. Субкультура. Роль культурних орієнтацій у розвитку особистості

Соціальні засади диференціації сучасної культури. Поняття про субкультуру та контркультуру. Фемінізм та його напрямки. Молодіжна контркультура 60 – 70 рр. ХХ ст., її вплив на розвиток сучасної західної культури. Перспективи розвитку субкультур в епоху постмодерна.

Унікальність історичного розвитку Західної та Східної культури. Неможливість усунення соціокультурних відмінностей та необхідність відмови від ієрархії культур.

Культурно-історичні детермінанти розвитку Західної та Східної культури. Побудова моделей розвитку світу в традиціях Західної та Східної культури.

Тема 4. Культура та цивілізація. Техніка, культура та природа людини

Культура й цивілізація у вимірі буття: розмежування понять. Ключові елементи культури. Культура як характеристика особистісних структур. Цивілізація як логічне завершення розвитку культури. Відмінність формаційного та цивілізаційного підходів у культурі. Діалектична єдність культури та цивілізації. Постіндустріальне суспільство як результат соціокультурного розвитку.

Феномен техніки: її роль та функції в сучасній культурі. Поняття «техносфери». Співвідношення техніки та природи людини. Нормативні моделі розвитку техніки. Технічний прогрес – «за» та «проти».

Тема 5. Художня культура. Мистецтво як естетичний феномен

Простір художньої культури та її різноманітність (традиційна, елітарна, масова). Мистецтво в системі культури. Засоби його функціонування.

Осмислення сутності мистецтва в ході його розвитку. Мистецтво у постіндустріальному суспільстві.

Мистецтво як творчість. Мистецтво та мораль. Мистецтво та релігія.

Тема 6. Архаїчна культура. Стародавні цивілізації

Особливості первісної культури. Магія, тотемізм, анімізм, фетишизм – форми первісної релігії. Міфологічний світогляд. Роль і значення міфу в житті первісного суспільства. Виникнення мистецтва. Ознаки цивілізації в культурах стародавнього Близького Сходу та Стародавнього Єгипту.

Зародження стародавніх цивілізацій. Культура Стародавнього Єгипту. Цивілізацій Давнього Сходу. Характерні риси філософії та мистецтва Індії та Кітаю.

Значення первісної культури для розвитку людства. Вчення К. Юнга про колективне несвідоме як пережиток первісної доби. Архетипи як фактори колективного несвідомого.

Тема 7. Людина у просторі античної культури

Періодизація грецької культури. Зародження демократичної форми правління в давньогрецьких полісах. Значення та роль агонального начала антично-полісного життя в розвитку грецької культури. Ідеал людини античності. Калокагатія. Давньогрецький релігійний пантеон. Антропоморфізм. Олімпійські ігри. Грецький театр. Відображення ідеалу античної особистості в скульптурі та архітектурі.

Елліністичний період, його особливості. Розквіт науки та мистецтва в елліністичних державах.

Виникнення та розвиток римської держави. Періодизація римської культури. Релігійно-міфологічні уявлення давніх римлян. Особливості римської системи цінностей. Громадянськість і державність. Архітектура та інші види мистецтва. Римська література й філософія. Роль видовищ у житті давніх римлян. Розповсюдження християнства в Римській імперії.

Тема 8. Культурні домінанти європейського середньовіччя

Соціальна структура суспільства середньовіччя. Християнство та його роль у середньовічній культурі. Система цінностей та ідеал людини.

Становлення системи європейської освіти й науки. Університетська наука – схоластика. Основні напрямки наукових знань. Астрологія та алхімія. Проблема співвідношення розуму та віри.

Середньовічна література: народний епос, творчість вагантів, лицарський роман. Агіографічна література. Тема “служіння Прекрасній Дамі” в ліричній поезії трубадурів та мінезингерів. “Сміхова культура”.

Особливості мистецтва середньовіччя. Порівняльна характеристика романського та готичного стилів. Історичне значення цивілізації середньовічного Заходу для історії людства.

Тема 9. Гуманізм епохи Відродження

Періодизація епохи Відродження. Передумови та особливості становлення культури Відродження. Ідейний зміст культури Відродження. Нова концепція особи. Гуманізм та індивідуалізм. Гуманісти: соціальна група чи творча еліта? Ідеал людини. Суспільство, природа, людина в поглядах мислителів епохи. Художня культура Раннього Відродження. Гармонійна людина в культурі Великого Відродження. Титани Відродження. Рух ренесансної стилістики. Маньєризм. Політика М. Макіавеллі. Утопізм Т. Кампанелло. Мистецтво Північного Ренесансу.

Реформація та її значення для європейської культури. Самобутність Відродження як культурної епохи.

Тема 10. Культурний проект Просвітництва

Європейська культура XVII ст. Становлення новоєвропейської науки й філософії.

Мистецтво XVII ст.: формування національних шкіл живопису. Характеристика стилів бароко й класицизму.

Історична обумовленість та сутність руху Просвітництва. Ідеї Розуму в літературній діяльності. Сентименталізм. Основні риси мистецтва XVIII ст. і його напрямки – рококо та революційний класицизм. Музичне й театральне мистецтво XVIII ст.

Зміст «проекту Просвітництва» та його наслідки.

Тема 11. Культура XIX – XXI ст.

Історичні умови та передумови становлення культури XIX ст. в Західній Європі. Протиріччя між суцям та незалежним – головна рушійна сила розвитку західноєвропейської культури кінця XVIII – поч. XIX ст. Основні напрямки в мистецтві XIX ст. Романтизм як останній європейський загальнокультурний рух. Розвиток реалізму. Мистецтво імпресіонізму. Пошуки нових форм реалізму в творчості постімпресіоністів.

Індустріалізація суспільства. Вплив науково-технічного прогресу на сучасну культуру. Світоглядні підстави модерністського мистецтва.

Дегуманізація мистецтва. Різноманітність видів та форм модернізму: абстракціонізм, експресіонізм, імажинізм, футуризм, кубізм, сюрреалізм, дадаїзм та ін. Масова та елітарна культура. Розвиток кінематографії.

Соціокультурна «ситуація постмодерну». Постмодернізм у мистецтві.

Тема 12. Феномен української культури. Тенденції розвитку сучасної української культури

Соціодинаміка української культури. Прийняття християнства. Візантійські впливи в культурі Русі. Українська культура XVI – XVII ст. як міст між західно-католицьким та східним православним світами. Григорій Сковорода. Український кордоцентризм у філософії.

Творення нової ідентичності у к. XVIII – на поч. XX ст. Національне відродження. Т. Шевченко та його погляди на українське історичне минуле.

Модерністські течії в українській культурі поч. XX ст. Новітнє українське мистецтво, вплив державотворчих процесів на його розвиток. М. Хвильовий та гасло європеїзації української культури. Творчі експерименти “неокласиків”; літературні об’єднання 20-х рр. XX ст., “театр дії” Л. Курбаса, школа бойчукістів у живописі. Український кінематограф О. Довженка.

Радянська “культурна революція”. Рух шістидесятників за відродження української культури. Українська культура доби незалежності. Масова культура в Україні.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів.

Оцінювання знань студента під час лекційних, семінарських занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

активність роботи на лекційних заняттях;

участь у дискусії та змістовному обговоренні питань на семінарських заняттях;

критерії оцінювання усної доповіді – ступінь розуміння проблеми, що розглядається, ступінь засвоєння матеріалу, ознайомлення з рекомендованою літературою, зокрема із сучасною, логічна структура, науковий стиль викладу матеріалу, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки, вміння пояснювати альтернативні погляди;

критерії оцінювання есе за заданою тематикою – самостійність, творчість та оригінальність мислення, глибоке розуміння проблеми, що розглядається, аргументованість тези, наявність висновків, відповідність основним вимогам щодо стилю, використання цитат, оформлення роботи;

критерії оцінювання під час експрес-опитування – ступінь засвоєння основних теоретичних знань, вільне оперування науковими поняттями та категоріями.

Поточний контроль успішності навчання у формі проведення письмової контрольної роботи здійснюється у формі тестування на лекційному занятті один раз за семестр.

Критеріями оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається з 4-х завдань (2 стереотипних, 1 діагностичне та 1 евристичне завдання), які дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Семінарські заняття	Участь у дискусії	Доповідь	Експрес-опитування (усне)	Есе	Письмова контрольна робота	Усього
Змістовий модуль 1.	Тема 1	1 тиждень	0,5	0,5	1					2
	Тема 2	2 тиждень	0,5	0,5		4				5
	Тема 3	3 тиждень	0,5	0,5	1					2
	Тема 4	4 тиждень	0,5	0,5			4			5
	Тема 5	5 тиждень	0,5	0,5		4				5
	Тема 6	6 тиждень	0,5	0,5			4			5
	Тема 7	7 тиждень	0,5	0,5		4				5
	Тема 8-9	8 тиждень	0,5	0,5			4			5
	Тема 10-11	9 тиждень	0,5	0,5				12		13
	Тема 12	10 тиждень	0,5	0,5					12	13
Іспит										40
Усього			5	5	2	12	12	12	12	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

Основна

1. Багацький В. В. Культурологія : історія і теорія світової культури ХХ ст. / В. В. Багацький, Л. І. Кормич. – К. : Кондор, 2004. – 302 с.
2. Глосарій з навчальної дисципліни "Культурологія" / укл. І. В. Малець, Т. Є. Гетало, Н. Д. Пальм. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 144 с.
3. Культурологія / под ред. И. Г. Драча. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 572 с.
4. Михайличенко Д. Ю. Практикум з навчальної дисципліни "Культурологія" : навчально-практичний посібник / Д. Ю. Михайличенко, Ю. В. Белікова, Ю. І. Потоцька. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 191 с.
5. Пальм Н. Д. Культурологія : навчальний посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало, Д. Ю Михайличенко, Ю. І. Потоцька. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 284 с.

Додаткова

6. Бек У. Общество риска / Бек У. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – 284 с.
7. Бердяев Н. А. О человеке, его свободе и духовности / Н. А. Бердяев. – М. : Моск. психолого-социал. ин-т: флинта, 1999. – 311 с.
8. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма / Вебер М. ; [пер. с нем]. – Ивано-Франковск : Ист-Вью, 2002. – 352 с.
9. Ільїн В. В. Людина і світ / В. В. Ільїн, Ю. І. Кулагін. – К. : КНТЕУ, 2003. – 302 с.
10. Кессиди Ф. Х. От мифа к логосу / Ф. Х. Кессиди. – М. : Мысль, 1972. – 312 с.
11. Маклюэн М. Галактика Гуттенберга / М. Маклюэн ; пер. с англ. – М. : Академический проект, 2005. – 496 с.
12. Маркузе Г. Одномерный человек / Маркузе Г. // Эрос и цивилизация. – М. : АСТ, 2002. – С. 251–526.
13. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс / Хосе Ортега-и-Гассет ; пер. с исп. // Избранные труды / сост., предисл. и общ. ред. А. М. Рудкевич. – М. : Изд-во «Весь Мир», 2000. – С. 43–163.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

14. Соціальна і культурна антропологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=5178>.
15. Бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
16. Справочные материалы, учебники, хрестоматии, энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.philosophy.ru/edu-/ref/ref.html>.
17. Цифровая библиотека по философии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://filosof.historic.ru/books.shtml>.